

Numerikus matematika

May 21, 2016

Sajátértékek közelítése

Motiváció

wiki

Sajátértékek közelítése

Definíció

A továbbiakban mátrixon négyzetes mátrixot értünk. Ha $\lambda, x_\lambda, x \neq 0$ olyan, hogy

$$Ax_\lambda = \lambda x_\lambda$$

akkor λ -t A sajátértékének, a hozzá tartozó x_λ -t A sajátvektorának nevezzük.

Sajátértékek közelítése

Cayley-Hamilton

λ sajátértéke A -nak $\Leftrightarrow \det(A - \lambda E) = 0$.

Azaz, egy n -ed fokú polinom gyökeit kell meghatározni.

Sajátértékek közelítése

Példa

feladatsor:1a

Sajátértékek közelítése

Alaptulajdonságok

1. $|\lambda| \leq \|A\|$, ahol $\|\cdot\|$ vektornorma által indukált;
2. $\exists A^{-1} \Leftrightarrow 0$ nem sajátértéke A -nak;
3. ha λ sajátértéke A -nak, akkor $\frac{1}{\lambda}$ sajátértéke A^{-1} -nek;
4. ha λ sajátértéke A -nak, akkor λ^n sajátértéke A^n -nek;
5. ha λ sajátértéke A -nak és $c \in \mathbb{R}$, akkor $\lambda - c$ sajátértéke $A - cE$ -nek;
6. A és A^T sajátértékei megegyeznek.

Sajátértékek közelítése

Gersgorin

Legyen $R_i = K(a_{ii}, \sum_{j \neq i} |a_{ij}|)$.

Ha λ sajátértéke A -nak, akkor $\lambda \in \cup_i R_i$.

Sajátértékek közelítése

Gersgorin,élesítés

Ha $i_1, \dots, i_n$ olyan, hogy $\cup_{j=1}^k R_{i_j} \cap \cup_{j=k+1}^n R_{i_j} = \emptyset$, akkor

$\cup_{j=1}^k R_{i_j}$ pontosan k darab sajátértéket tartalmaz.

Sajátértékek közelítése

Gersgorin,következmény

Az A^T -hoz tartozó $\bar{R}_i = K(a_{ii}, \sum_{j \neq i} |a_{ji}|)$ körökről ugyanezeket mondhatjuk.

Sajátértékek közelítése

Gersgorin,következmény

Ha A szigorúan domináns főátlójú, akkor invertálható.

Sajátértékek közelítése

Példa

feladatsor:8

Sajátértékek közelítése

Tulajdonságok

1. Ha A $\lambda_1, \dots, \lambda_n$ sajátértékei különbözőek, akkor a megfelelő $v_1, \dots, v_n$ vektorok bázist alkotnak.
2. (Rayleigh) Az $R(\alpha) = \|Ax - \alpha x\|$ mennyiséget az $\alpha = \frac{x^T Ax}{x^T x}$ minimalizálja.

Sajátértékek közelítése

Hatvány-iteráció

Tegyük fel, hogy A sajátértékei különbözőek: $|\lambda_1| > \dots > |\lambda_n|$, $\{v_i\}$ a megfelelő sajátvektor-rendszer. Legyen x_0 , $\|x_0\| = 1$ olyan vektor, melyre $x = c_1 v_1 + \dots + c_n v_n$, $c_1 \neq 0$. Ekkor az

$x_k = \frac{Ax_{k-1}}{\|Ax_{k-1}\|}$ sorozatra:

$x_k \rightarrow w_1$, ahol w_1 egy λ_1 -hez tartozó sajátvektor.

Sajátértékek közelítése

Hatvány-iteráció

A gyakorlatban az x_0 -ra vonatkozó feltételeket nehéz ellenőrizni, ezért több különböző pontból is futtatjuk az iterációt.

Sajátértékek közelítése

Hatvány-iteráció, algo

```
 $n > 0, \|x\| = 1$   
while  $n > 0$  do  
     $x = \frac{Ax}{\|Ax\|}$   
     $n = n - 1$   
end while  
 $\lambda = \frac{x^T Ax}{x^T x}$ 
```

Sajátértékek közelítése

Hatvány-iteráció, megjegyzések

A konvergencia sebessége a $\frac{\lambda_2}{\lambda_1}$ -től függ. A módszer csak a domináns sajátvektor-érték közelítésének meghatározására alkalmas.

Sajátértékek közelítése

Példa

hatit.m

matlab: *eig*

feladatsor:P1

Sajátértékek közelítése

Inverz-iteráció

Tegyük fel, hogy létezik A^{-1} és alkalmazzuk a hatvány-módszert A^{-1} -re. Megállapíthatjuk, hogy $x_k \rightarrow w$, ahol w a λ_n -hez, a "legkisebb" sajátértékhez tartozó sajátvektor. A gyakorlatban A^{-1} -et nem számoljuk, helyette a $Ax_k = x_{k-1}$ egyenletrendszert oldjuk meg.

Sajátértékek közelítése

Inverz-iteráció, algo

```
 $n > 0, \|x\| = 1$   
while  $n > 0$  do  
     $Ay = x$  megoldása  
     $x = \frac{y}{\|y\|}$   
     $n = n - 1$   
end while  
 $\lambda = \frac{x^T Ax}{x^T x}$ 
```

Sajátértékek közelítése

Példa

invit.m

feladatsor:P1

matlab: *backslash*

Sajátértékek közelítése

Inverz-iteráció,eltolás

A módszer kiterjeszthető tetszőleges λ_m sajátérték meghatározására, ha rendelkezésre áll egy elég jó becslés. Legyen A -nak n különböző sajátértéke: ha $c \in \mathbb{R}$ olyan, hogy $|\lambda_m - c| = \min_i |\lambda_i - c|$, akkor az inverz-iterációt $A - cE$ -re végrehajtva: $x_k \rightarrow w$, ahol w egy a λ_m -hez tartozó sajátvektor.

Sajátértékek közelítése

Példa

invit_eltol.m

Sajátértékek közelítése

Rayleigh-iteráció

Az eltolásos inverz-iterációt módosíthatjuk úgy hogy nem adjuk meg előre az eltolást, hanem mindig az aktuális x_k segítségével számoljuk:

Sajátértékek közelítése

Rayleigh-iteráció, algo

```
 $n > 0, \|x\| = 1$   
 $\lambda = x^T A x$   
while  $n > 0$  do  
     $(A - \lambda E)y = x$  megoldása  
     $x = \frac{y}{\|y\|}$   
     $\lambda = x^T A x$   
     $n = n - 1$   
end while
```


Sajátértékek közelítése

Rayleigh-iteráció, megjegyzés

Valós, szimmetrikus mátrix esetén konvergens a módszer.

Sajátértékek közelítése

Példa

invit_ray.m